

Buddhismus jako náboženství

- možnosti definice a pojetí buddhismu, problém interpretace buddhismu v různých kontextech s ohledem na dobové zájmy badatelů (příkladem Rudolf Máša, Vincenc Lesný aj.)

Hledání pomocných bodů při definování předmětu studia:

Ninan Smart, *Dimensions of the Sacred*, London 1996

Smart definuje náboženství pomocí sedmi rovin/aspektů:

- 1) doktrinální a filosofická rovina
- 2) narativní a mýtická rovina
- 3) etická a právní rovina
- 4) praktická a rituální rovina
- 5) zkušenostní a emoční rovina
- 6) sociální a institucionální dimenze
- 7) materiální dimenze

Problém univerzalizace – buddhismus není jednolitý celek – k tomu viz Donald Lopez, *Příběh buddhismu*, Brno: Barrister and Principal 2003, s. 7-21.

Indie před Buddhou

Vznik pojmu „hinduismus“ – 18. a 19. stol.

Z perského „hindu“: lidé za řekou Sindhu (Indus)

Teorie orientalismu – „Orient“ jako produkt západní politiky a vědy

Politické podmínky – koloniální přítomnost, byrokratická správa státu a nutnost popisovat skutečnost

Indové a jejich náboženství

– *sanáthana dharma*

- věčný řád
- věčný běh světa - sansára
- věčná pravda

– *dharma* - od skrt. *dhar*, držet – “řád”, “zákon”, to co drží

– 1) *svadharma* – osobní povolání k určité životní dráze (duchovní zejména)

– 2) *ášramadharma* – dharma životního období:

brahmačára, grhastha, vánaprastha, sannjása

–

– 3) *varnaášramadharma* – dharma společenské vrstvy:

bráhmana, kšatrija, vaišja, šúdra

Důležité pojmy indické filosofie:

átman (nesmrtelné „já“) – *brahma* (nejvyšší absolutno, nepostižitelné, „všechno je brahma“)

sansára – koloběh, který se dělí do čtyř období (*juga*):

krta, tréta, dvápara, kali

móksa – konečné osvobození, životní cíl, který lze realizovat různými cestami:

- bhaktimárga
- karmamárga
- džňánamárga

Indická kultura před příchodem Indoevropanů

Civilizace povodí Indu (asi 2500-1750 př.n.l)

- Harappa a Mohendžo-daro
  - posvátné? lázně
  - pečetidlo: proto-Šiva

Příchod Indoevropanů – védy a védské náboženství (1200-200 př. n. l.)

- védské sbírky – tzv. šruti (to, čemu je nasloucháno):
  - rgvéd (verše)
  - jadžurvéd (o oběti)
  - sámavéd (zpěv)
  - athartvavéd
- védští bohové – Indra, Súrja, Varuna, Agni
- bráhmani – jejich role při provádění oběti
- jadžňa (oběť)

Bráhmanismus (800-200 př.n.l.)

- bráhmany – obětní příručky
- význam oběti – udržení řádu světa, mýtus o Purušovi
- sociální rozvrstvení společnosti (4 varny)

Purušasúkta (RV X, 90)

Tisícihlavý byl ten Muž (Puruša), měl tisíc očí, tisíc noh. Ač zemi zcela obestřel, o deset palců nad ni čněl.

... Když bozi oběť strojili, Muž byl jim darem obětním, úlitbou jaro, léto dřevem, podzim obětí zápalnou.

...Z té oběti dovršené povstaly zpěvy, nápěvy, odtud vznikla zaříkadla, průpovědi obětní.

... Z jeho úst se zrodil bráhman, z paží stal se válečník, stehna dala občiníka, z nohou je lid poddaný.

...Tak přinesli bozi oběť, odtud povstal první zákon obřadní ...

(Duchovní prameny života, s. 246)

Rekonceptualizace oběti

- bráhmany - áranjaky a upanišady (od 800 př. n. l.)
  - potulní asketi
  - internalizace oběti
  - átman = brahma

Doporučená literatura:

- Dušan Zbavitel, *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, Praha: DharmaGaia 1993
- *Upanišady*, přeložil Dušan Zbavitel, Praha: DharmaGaia 2004, úvodní stať.
- *Lexikon východní moudrosti: Buddhismus, hinduismus, taoismus, zen*, Praha: Victoria Publishing – Olomouc: Votobia 1997.
- Jan Filipický, *Encyklopedie indické mytologie: postavy indických bájí a letopisů*, Praha: Libri 1998.